

ВСТАНОВЛЕННЯ МЕЖ ЗЕМЕЛЬНОЇ ДІЛЯНКИ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗБЕРЕЖЕННЯ БІОРИЗНОМАНІТТЯ ТА СТАЛОГО ВИКОРИСТАННЯ ПРИРОДООХОРОННИХ ТЕРИТОРІЙ (НА ПРИКЛАДІ ЕНТОМОЛОГІЧНОГО ЗАКАЗНИКА МІСЦЕВОГО ЗНАЧЕННЯ «ПІДГІРЦІВСЬКИЙ»)

Сучасні виклики охорони довкілля вимагають поєднання природоохоронних заходів із принципами сталого розвитку, що передбачає збереження біорізноманіття поряд із раціональним використанням природних ресурсів, через процес створення та ефективне функціонування територій природно-заповідного фонду, зокрема заказників місцевого значення. Важливим елементом управління такими територіями виступає чітке визначення їхніх меж, що забезпечує не лише юридичний захист, а й практичні можливості для контролю використання земель та попередження негативних впливів. Особливої уваги потребують ентомологічні заказники, адже комахи виконують важливі екосистемні функції, зокрема запилення, регуляцію чисельності шкідників та підтримання екологічної рівноваги. Ентомологічний заказник місцевого значення «Підгірцівський» є прикладом території, де питання встановлення та закріплення меж набуває особливої актуальності. Це пов'язано як із необхідністю збереження рідкісних видів ентомофауни, так і з потребою гармонізації землекористування на прилеглих ділянках.

Відповідно до Законів України «Про охорону навколишнього природного середовища» та «Про природно-заповідний фонд України», природно-заповідний фонд (ПЗФ) – це ділянки суші та води, які мають особливу екологічну, наукову, естетичну та народногосподарську цінність. Ці території створюються для збереження біорізноманіття, генофонду тварин і рослин, підтримки екологічного балансу та фонового моніторингу довкілля. Вони повністю або частково вилучаються з господарського використання і, за встановленою законом процедурою, оголошуються територіями чи об'єктами ПЗФ України. Залежно від походження природних комплексів та об'єктів, які оголошуються заказниками або пам'ятками природи, їхніх особливостей, а також мети та необхідного режиму охорони: «заказники поділяються на ландшафтні, лісові, ботанічні, загальнозоологічні, орнітологічні, ентомологічні, іхтіологічні, гідрологічні, загальногеологічні, палеонтологічні та карстовопелеологічні» [1;2].

Проекти землеустрою щодо організації і встановлення меж те природно-заповідного фонду та іншого природоохоронного оздоровчого, рекреаційного та історико-культурного призначення розробляються з метою збереження природного різноманіття ландшафтів, охорони довкілля, підтримання екологічного балансу, створення місць для організованого лікування та оздоровлення людей, масового відпочинку і туризму, створення приміських і зелених зон, збереження і використання об'єктів культурної спадщини, проведення науково-дослідних робіт. Проект землеустрою складається із: завдання на виконання робіт; пояснювальної записки, в якій зазначають: коротку характеристику території; режим використання земель у межах території природно-заповідного фонду, іншого природоохоронного, оздоровчого, рекреаційного та історико-культурного призначення, зокрема земельних ділянок, щодо використання яких встановлено обмеження (обтяження); погодження меж із власниками і користувачами суміжних земельних ділянок; короткий опис виконаних робіт; склад земель за угіддями, власниками і користувачами земельних ділянок та графічних матеріалів [3].

Важливою частиною проекту є функціональне зонування території, яке передбачає встановлення:

- заповідної зони призначеної для охорони та відновлення найцінніших природних комплексів. На її території суворо заборонена будь-яка господарська та інша діяльність, що суперечить цільовому призначенню заповідника, порушує природний розвиток процесів і явищ, або створює загрозу шкідливого впливу на його природні комплекси та об'єкти. Для збереження та відтворення корінних природних комплексів, проведення науково-дослідних робіт та виконання інших завдань у заповідній зоні, відповідно до проекту організації, допускається виконання відновлювальних робіт на землях з порушеними корінними природними комплексами, а також здійснення заходів щодо запобігання змінам природних комплексів заповідника внаслідок антропогенного впливу та відновлення гідрологічного режиму. Дозволено також збереження та відновлення історично сформованих рослинних угруповань, зникаючих видів рослин і тварин, здійснення протипожежних і санітарних заходів, що не порушують режиму заповідника, спорудження в установленому порядку будівель та інших об'єктів, необхідних для виконання поставлених перед заповідником завдань. Дозволяється збирання колекційних та інших матеріалів, виконання робіт, передбачених планами довгострокових стаціонарних досліджень, а також проведення екологічної освітньо-виховної роботи;

- регульованої рекреації – короткострокового відпочинку та оздоровлення населення, а також огляд мальовничих і пам'ятних місць. Дозволяється облаштовувати туристичні маршрути та екологічні стежки. Водночас, заборонено рубки лісу головного користування, промислове рибальство, мисливство та будь-яка інша діяльність, що може негативно вплинути на природні комплекси та об'єкти заповідної зони;

- стаціонарної рекреації, яка призначена для розміщення інфраструктури, як-от готелі, мотелі, кемпінги та інші об'єкти для обслуговування відвідувачів об'єкту;

- господарську, яка здійснюється з обов'язковим дотриманням загальних вимог щодо охорони навколишнього природного середовища.

Окрім основних зон, за потреби виділяють додаткові підзони, наприклад, для переважного розвитку рекреаційної інфраструктури або для охорони певних природних ландшафтів. Для кожної з цих зон розробляється детальний опис земельних угідь та встановлюється специфічний режим їхньої охорони і відтворення природних ресурсів.

Відповідно, проектом землеустрою щодо організації і встановлення меж територій природно-заповідного фонду визначено межі обмежень у використанні земель ентомологічного заказника місцевого значення «Підгірцівський» на території Дядьковицької сільської ради Рівненського району Рівненської області. Заказник входить до складу природно-заповідного фонду України та охороняється як національне надбання, щодо якого встановлюється особливий режим охорони та використання. Площа території ентомологічного заказника місцевого значення «Підгірцівський» складає 14,0000 га. та перебуває у постійному користуванні Державного спеціалізованого господарського підприємства «Ліси України», КВЦПЗ 09.01 для ведення лісового господарства і пов'язаних з ним послуг. При проведенні землеустрою та лісовпорядкування площі заказника та його межі залишаються незмінними. Проектом землеустрою, встановлено обмеження (10.04 - заказники) у використанні земель ентомологічного заказника місцевого значення «Підгірцівський», площею 14,0000 га. Територія ландшафтного заказника місцевого значення, відповідно до законодавства, може використовуватися для природоохоронних, науково-дослідних, оздоровчих та освітніх цілей та моніторингу навколишнього природного середовища.

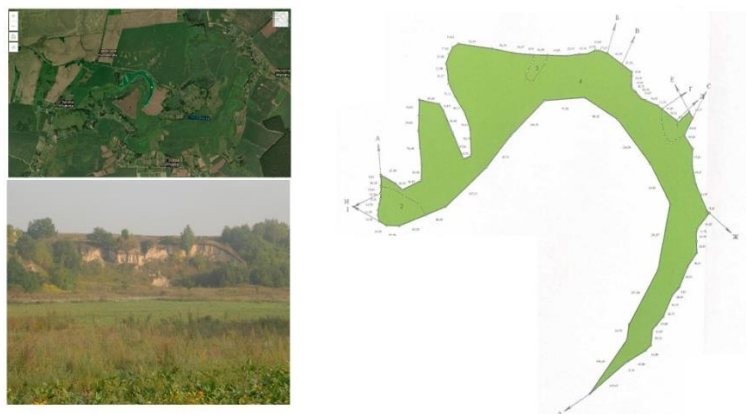

Рис. 1. План меж обмежень у використанні земель ентомологічного заказника місцевого значення «Підгірцівський» на території Дядьковицької сільської ради Рівненського району Рівненської області.

Проведене дослідження підтвердило, що встановлення та юридичне закріплення меж ентомологічного заказника місцевого значення «Підгірцівський» є головним чинником у забезпеченні його ефективного функціонування. Чітке визначення меж дозволяє запобігати порушенням у землекористуванні, створює основу для збереження рідкісних видів ентомофауни та підтримання екологічної рівноваги. Водночас воно сприяє інтеграції території у ширші природоохоронні ініціативи та формує передумови для сталого розвитку регіону.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Про охорону навколишнього природного середовища: Закон України від 25.06.1991 № 1264-XII: станом на 08 серпня. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1264-12#Text> (дата звернення: 08.09.2025).
2. Про природно-заповідний фонд України: Закон України від 16.06.1992 № 2456-XII: станом на 04 квітня 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-12#Text> (дата звернення: 08.09.2025).
3. Про землеустрій: Закон України від 22 травня 2003 року № 858-IV(із змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3613-17>